

суддя повинен знати настрої суспільства, в якому він служить суддею, знати націю й різноманітність її проблем [1, с. 175].

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що великого значення набуває процес трансформації позитивного права відповідно до потреб сьогодення, підвищення ролі суддів у процесі регулювання суспільних відносин, визначення статусу судових прецедентів і судових рішень, освіта й підготовка суддів відповідно до нових стандартів, встановлених суспільством, а не законодавством, розуміння суддями того, що вони є творцями права, оскільки мають справу з конкретними правовими конфліктами, які суд повинен розв'язати.

Література

1. Копоть В. О. Суддівський розсуд як запорука дотримання інтересів людини [Текст] / В. О. Копоть // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – С. 174-177.

2. Барак А. Судейское усмотрение / А. Барак – М., 1999. – С. 33.

3. Радутная Н. В. Этика судьи. Пособие для судей. / Под ред. Н. В. Радутной. – М., 2002. – С. 51.

УДК 347.4 (043.2)

Іваненко О. В., к.ю.н., доцент
Погребний М. Д., Лапа Н. О., студенти,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРИНЦИПИ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Виконання зобов'язання можна визначити як здійснення боржником тієї дії, яку має право вимагати від нього кредитор на підставі існуючого між ними зобов'язання. Встановлені ст. 526 Цивільного кодексу України загальні умови виконання зобов'язання передбачають наявність п'яти видів стандартів поведінки, з якими має бути узгоджена поведінка суб'єктів виконання, а саме: умови договору; вимоги Цивільного кодексу України; вимоги інших актів цивільного законодавства; звичаї ділового обороту; інші вимоги, що звичайно ставляться. Виділяють такі принципи: а) реального виконання (ст. 622 ЦК України); б) належного виконання (ст. 526 ЦК

України); в) добросовісності, розумності та справедливості (п. 6 ч. 1 ст. 3 ЦК України) [1].

У роботах з цивільного права стверджується, що цивільним законодавством передбачено два основних принципи виконання зобов'язань (належного виконання та реального виконання), при цьому вказується, що вони мають диспозитивний характер, оскільки норми, у яких вони містяться, надають сторонам право сформулювати інші правила, ніж встановлені законом [2, с. 621].

Мало хто з дослідників зазначає, що виконання зобов'язань підпорядковане певним загальним правилам (принципам), що поширюються як на договірні зобов'язання, так і на зобов'язання, засновані на інших юридичних фактах [3, с. 132]. Тим часом поширення принципів виконання не тільки на договірні, але й на інші зобов'язання є не тільки вірним, але й практично необхідним. Методологічно це, зокрема, дозволяє перевірити універсальність тих чи інших принципів виконання, їх справжнє головне призначення.

Принцип належного виконання зобов'язання виводиться зі змісту П'ятої книги I Розділу Цивільного кодексу України, присвяченої загальним положенням виконання зобов'язань. Так, зобов'язання повинні виконуватися належним чином відповідно до умов договору, вимог закону, інших правових актів, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обігу тощо. Його характерною ознакою є те, що він у широкому сенсі обіймає всі інші принципи: принцип реального виконання, принцип неприпустимості односторонньої відмови від виконання зобов'язання, принципи співробітництва та сумлінності. На підтвердження цього можна навести такий аргумент: кожне належне виконання є реальним виконанням, не порушує принципу неприпустимості односторонньої відмови, відповідає вимозі співробітництва та виконано сумлінно.

У юридичній літературі принцип належного виконання одними науковцями сприймається таким чином, що майже всі положення гл. 48 Цивільного кодексу України розглядаються власне як вимоги до належного виконання, іншими дослідниками у розуміння сутності принципу належного виконання викладається майже весь зміст правил про виконання зобов'язань [4, с. 413]. Дійсно, норми цієї глави стосуються належного виконання зобов'язань, але не тільки його. На наше переконання, значна кількість положень гл. 48 Цивільного кодексу України можуть бути застосовані й до неналежного, але реального виконання. Так, припустимо, що боржник, який прострочив виплати, здійснює сплату суми позики, проте її виявляється недостатньо для погашення всього боргу. Звісно, такий підхід

може внести певну плутанину у розмежування принципів виконання зобов'язань, оскільки, з одного боку, виходить, що принцип реального виконання поглинається принципом належного виконання, а з іншого боку, проголошується, що обидва ці принципи є самостійними та не домінують один над одним.

Вимога реального ж виконання виражається у необхідності виконати зобов'язання в натурі, тобто вчинити саме ту дію, яка становить предмет зобов'язання (передати певну річ, виконати певну роботу, надати відповідну послугу) [4, с. 402].

Якщо говорити про аспекти співвідношення вище зазначених принципів, то можна дійти таких висновків: належне виконання завжди є істинним виконанням, тобто таким, що відповідає зобов'язанням боржника, усім умовам виконання; реальне ж виконання не завжди є належним, оскільки може бути здійснено з певними порушеннями.

Підводячи підсумок, слід сказати, що ми дотримуємося думки про домінування саме принципу належного виконання зобов'язань над усіма іншими принципами. А принцип реального виконання є підпорядкованим йому. З цього випливає, якщо зобов'язання виконано із дотриманням принципу належного виконання, це означає, що й усі інші принципи також дотримано. І навпаки – недотримання хоча б одного із принципів виконання зобов'язання не може в результаті означати дотримання принципу належного виконання зобов'язань.

Література

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т./ О. В. Дзера (ред.) – 2 вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 831 с.
2. Гражданское право: Учебник: в 3-х т. Т. 2 / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – Изд. 4. – М.: Статус, 2003 – 721 с.
3. Гражданское право: Учебник / Под ред. С. П. Гришаева. – М.: Проспект, 1998. – 345 с.
4. Гражданское право. Часть первая: Учебник / Под ред. А. Г. Калпина, А. И. Масляева. – М.: Юрист, 1997. – 502 с.